

Nuri Bilge Ceylan'ın Haiku Filmi "Koza"

Serdar **KÖKÇEOĞLU**
kokceoglu@gmail.com

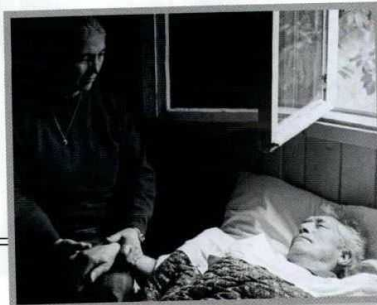
"**Ahlat Ağacı**"nı sadece izlemek değil, onun hakkında tartışmak ve okumak da büyük bir zevk. Hazır son zamanlarda iyice **NBC sinemasına** eğilmişken, onun ilk ve son kısa filmi "**Koza**"yı da 23 yılın ardından hatırlayalım mı?

Nuri Bilge Ceylan, işler güçler, yaklaşan seçimler ve bitmeyen krizler arasında kaygı ve endişelerimizden bizi alıp bir baba ve oğlunun epik hikayesine ortak etti. Şüphesiz bir kaçış filmi değil bu. Nostaljik etkisiyle izleyiciyi kendi köklerine, aileyle ve hemen her şeyle çatışma halinde olduğu idealist zamanlarına götürüyor ve anlamamanın inceliklerini hatırlatan bir deneyimle uğurluyor.

Bu deneyime 'roman gibi' demek filmin hipnotize edici görseleğine haksızlık olur ama ancak güçlü bir romanın verebileceği bir bilgelikle uğurladığı da kesin.

YIL 1995

Eskiden Nuri Bilge Ceylan filmlerinden bahsederken klasik yazarlardan ve romanlardan değil fotoğraflardan bahsederdik. Şimdi o filmlerin ilkinin hatırlayalım, yönetmenin

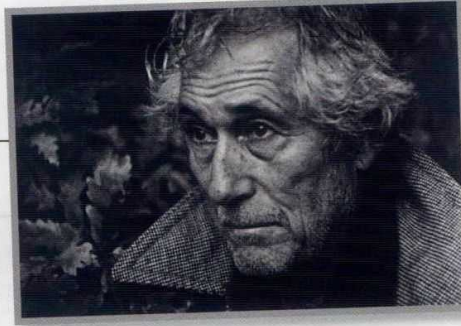

sinemasını başlatan 17 dakikalık "Koza" filmi...

Filmin çekildiği yıl, 1995. Kısa filmcilik henüz bu kadar popüler değil. Kısa film yapmak da bugünkü kadar kolay değil. Sinema veya iletişim okullarında okuyanlar veya uzun metraj alıştırması yapmak isteyen sinemacılar ilgileniyor kısa filmlerle.

Ortalıkta çok fazla kısa film festivali de yok. İnternet diye bir şey var ama yok ve televizyon henüz ağırlığını kaybetmiş değil. Kısa filmlerin Cineş ekranında gösterilmesi çok havalı mesela.

Peki "Koza" dışında 1995 yılında hangi kısa

filmler meraklısı ile buluşmuştu? Kısa film festivallerinde en çok Ahmet Uluçay konuşuluyordu. Yönetmeni de bu vesileyle analiz; "Minyatür Kozmosta Rüya" ve "Bizim Köyün Orta Yeri Sinema" kısa filmlerine imza atmıştı o yıl. Sıkı belgeselci Gürcan Keltek ise "Kovboy Ve Melekler" isimli bilimkurgu filmini çekmişti. Tabii ki filmler bu kadar değil ama kalabalık bir liste olmadığı da kesin... Doksanların ortasında festivallerde üç beş yönetmenin ağırlığı vardı. Bugün de farklı değil diyenler olabilir tabii. Peki eğilimler nasıldı? Küçük kameraların yaygınlaşmasıyla uçuk kamera açıları moda olmuştu ve dolayısıyla deneysel türüne bir ilgi vardı. Tarantino sineması gençler üzerindeki etkisini hissettirmeye başlamıştı.

Peki ya minimalist eğilimler? Henüz yok... Sonra fotoğrafçı Nuri Bilge Ceylan, "Koz" ile karşımıza çıkıyor. Diyalogsuz, siyah-beyaz bir film ve başrolünde yönetmenin anne ve babası Fatma Ceylan ve Mehmet Emin Ceylan dışında küçük Turgut Toprak rol alıyor.

Yönetmenin valizle memleketle getirdiği filmlerle TRT'nin verdiği bayat filmler karıştırılarak 35mm çekilen minimalist kısa film Cannes'da yarışan ilk yerli kısa film olur. Önemli bir dönüm noktası.

Nuri Bilge Ceylan'ın ilk filmi sinema sanatına fotografik imgelerle yazılmış bir aşk mektubudur. Yönetmenin sitesinde "Koz"nın sinopsisi kısacık; yeniden birlikte yaşamayı deneyen ama başaramayan yaşlı bir çiftin hikayesi olarak özetlenmiş...

"KOZA" MELANKOLİSİ

"Koz", yirmi üç yılın ardından yeniden izlendiğinde oyunculuk ve ses konusundaki zayıflıklara rağmen etkileyiciliğinden bir şey kaybetmiyor. Bu açıdan, sinopsisler daima eksiktir ya, yeniden birlikte yaşamayı deneyen

ve başaramayan bir çiftten fazlasını buluyorsunuz filmde.

"Koz"da aslında bir hikaye aramıyorsunuz ve filmde de bir hikaye ile ayrılmıyorsunuz. "Nuri Bilge Ceylan Sineması: Türkiyeli Bir Sinemacının Hayal Gücü" kitabında filmin duygusu çok güzel özetlenmiş: "Yas ve melankoli" öne çıkıyor filmde.

"Koz"nın bir sinematik yas alıştırması oluşturduğunu ileri sürüyoruz" cümlesine katılmamak mümkün değil. "Koz", doğa atmosferinin de verdiği bol oksijenli ilhamla diyebiliriz ki; yas üzerine bir haiku film.

Yaşlı adam ve kadının hikayesine dair ipuçları var filmde ama mesela hayalet gibi dolaşan çocuk filmin bulmacalarından biri. Yönetmen sonraki uzun filmlerinde de bulmacamsı gizemli karakterlere yer vermeyi sürdürdü. Peki yönetmenin ilk ve son kısa filmi olan "Koz"yu sineması içinde nereye koymak lazım?

"Koz" kesinlikle bir alıştırmaya filmi değil. Yönetmen bir söyleşisinde onu "umutsuz bir deneme" olarak kabul ettiğini söylese de bütün teknik sıkıntılara rağmen "Koz" bu ülkede çekilmiş en güçlü kısa filmlerden biri. Sadece dünyaca ünlü bir sinemacının temalarını ve estetiğini oluşturmakla kalmadı, doksanların ikinci yarısından itibaren üretilen kısa filmler üzerinde de son derece etkili oldu.

Onun izinden giden kısa filmler arasında farklı bir minimalist estetik denemek yerine doğrudan onu taklit etmeye çalışanlar da oldu. Sadece doksanların ikinci yarısında değil, iki

binlerde de pastoral görüntülere klasik müzik eklemeyi yeterli gören kısa filmler bolca izledik. Ödünç alınanlara yeni şeyler katarak özgünleşmeyi başaran kısa filmler de çekilmedi değil...

"Ahlat Ağacı"na dönelim.

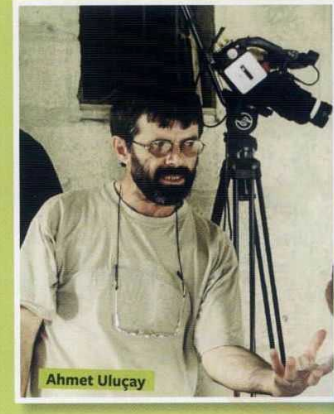
İzlendikten sonra da etkisi devam eden, hakkında konuşması ve okuması kafa açan ve bu açıdan bile önemsenebilecek sonuncu Ceylan filmine. Kusurlarına rağmen iyi bir film dedirten, izleyicinin kişisel bağlar kurmasından da kaynaklanan başka türlü samimiyeti olan bu film ile "Koz"yu karşılaştırınca ilk dikkat çeken diyaloglar oluyor. Yönetmeni diyalogsuz ve az diyaloglu filmlerden nadiren sessizleşen, anlatacak çok şeyi olan "Ahlat Ağacı"na götürüyor neydi?

Ceylan'ın ilk filmleri fotoğraf ve müzikten ilham alıyordu. Fotoğraf hakimiyeti ve gözü onun ilk filmlerinin en güçlü yanıydı. "Üç Maymun" sonrasında ise yönetmenin hikayeye ağırlık vermesinde edebiyattan ve sözcüklerin gücünden daha fazla ilham almasının etkisi olduğu muhakkak.

"Ahlat Ağacı"ndaki bazı konuşmaları fazla edebi bulsam da bu durumdan rahatsız değilim. Ama Nuri Bilge Ceylan'ın birkaç yılda bir gelen uzun metrajları arasında sessiz bir kısa film çekmesini isterdim, "Koz"dan 25 yıl sonra nasıl bir kısa film ortaya çıkabileceğini merak ediyor insan. **APM**

90'LARIN KISA FİLMLERİ

Son on beş-yirmi yılın kısa film üretimi hakkında yarışmalardan ve inceleme yazılarından rahatlıkla bilgi alınabilir. Çok az bilinen ve pek incelenmemiş iki bin öncesi hakkında bilgi almak isteyenler ise kısıf.com adresinde aradıklarını bulabilir. Özellikle 1997 sonrası filmle yıl yıl arşivlenmiş, 1997 öncesi karışık ama gene de bütünüyle önemli bir arşiv.

Ahmet Uluçay

"Koz"da yönetmen kendi anne babasına rol vermişti.